

EXILI

A PRIMERS D'ABRIL DE 1938 ES VA VIURE UN EXILI, CIVIL I MILITAR, PRÀCTICAMENT SIMULTANI

Com a resultat del ràpid enfonsament del front d'Aragó, entre l'1 i el 15 d'abril de 1938, al Pirineu es va viure un exili pràcticament simultani de població civil i unitats militars republicanes, des de la vall del Cinca fins a la Noguera Pallaresa i la Noguera de Cardós.

A la capçalera del Cinca, a la vall de Bielsa, hi va resistir més temps la 43a divisió republicana, però també es va viure un exili civil l'abril

de 1938, vers **Aragnouet**. Aquest exili de Bielsa va ser, sens dubte, el més nombrós i popular en els mitjans de comunicació internacionals durant l'any 1938. Els exiliats de Benasc van arribar a França per **Luchon**. Els d'Aran van ser concentrats a **Marignac**. Gairebé al mateix temps les rutes d'exili pallarès cap a les valls del Salat i d'Ustou conflueixen a **Seix** i **Oust**, i després a l'estació de tren de **Saint-Girons**.

ABRIL 1938
FEBRER 1939
EXILI REPUBLICÀ

Telegramme

43 OFF CLERMONTFERRAND DE ST GIRON S ARIEGE 2 25 15 1550

= SOUSPREFET ST GIRON S PREFET CLERMONTFERRAND =

1 VIEILLARD 3 FEMMES 2 ENFANTS PARTENT CE JOUR PAR TRAIN 14 H 40 SUR CLERMONTFERRAND ARRIVERONT DEMAIN 12 H 08

AVIS : Dans les télégrammes de presse ou en caractère romain par Payperon télégraphique, le premier caractère qui figure après le nom de l'expéditeur est un numéro d'ordre. Le second indique le nombre de mots dans le message. Le troisième indique la date et l'heure du départ. Dans le service intérieur et dans les relations avec certains pays étrangers, l'heure de départ est indiquée au moyen des chiffres de 0 à 24.

Telegrama del sots prefecte de Saint Giron s (Ariège) al prefecte de Clermont-Ferrand (Puy-de-Dôme), advertint de l'arribada d'un grup de refugiats pallaresos

Grup de refugiats pallaresos a Clermont-Ferrand, juny o juliol de 1938

Fitxa individual d'un refugiad de Lladorre, entrat a França el 16 de novembre de 1938

EL PORT DE SALAU I EL DE MARTERAT VAN SER LES DUES RUTES D'EXILI AL PALLARS SOBIRÀ

PREFECTURE DE PUY-DE-DÔME

REPOSÉS SPÉCIAUX

(Circulaire ministérielle du 11 septembre 1936)

PASSE D'IDENTITÉ

(à remplir très exactement)

Nom : Moca

Prénoms : Jean

Date et lieu de naissance : 15/05/1905 à Salau (Ariège)

Nationalité : Française

Stat-civil : Célibataire

Profession : Cultivateur

Documents : Passeport, passeport militaire, etc...

Situation pénale : Aucune

Date d'arrivée à Clermont-Ferrand : 16/11/1938

Remarques spéciales : Aucune

Del Pallars cap a Arieja, l'exili es va allargar, amb pauses i represes, durant gairebé deu mesos. Al Pallars Sobirà, a l'inici va predominar el pas pel port de Salau, a la vall d'Isil, i en algun cas també Marterat, a la capçalera de la vall de Cardós. Cal tenir present que tot i que les capçaleres de les valls de Cardós i la vall Ferrera van ser republicanes fins al febrer de 1939, l'abril de 1938 semblava que es perdrien irremeiablement. Per aquest motiu al port de Marterat, en direcció a Saint Lizier d'Ustou, hi va haver entrades d'exiliats a França des de primers d'abril de 1938 fins a finals de febrer de 1939.

Inicialment, entre el 8 i el 15 d'abril de 1938, es produeixen entrades a França de grups d'entre 15 i 30 persones, principalment homes en edat militar,

i persones que havien exercit càrrecs públics (alcaldes, regidors, etc.). Alguns d'aquests evadits venien des de la conca de Trep i des de Sort, just abans de l'entrada de les tropes rebels en aquestes poblacions.

Posteriorment, amb el front establitzat, durant l'estiu de 1938, gràcies a la permissivitat dels Gendarmes, els viatges vers Saint Lizier d'Ustou eren d'anada i tornada, de grups de civils que anaven a comprar queviures i productes de primera necessitat (menjar i espadenyas, entre d'altres). Més endavant, aquests grups, sovint amb alcaldes i membres dels comitès de les valls, van anar a negociar amb les autoritats franceses en quines condicions serien acollits els grups de població civil. Sovint circulaven rumors sobre el tancament de la frontera que calia confirmar o desmentir.

A les portes de l'hivern i davant la impossibilitat d'assegurar la manutenció i la seguretat de tothom, es van produir entrades de nombrosos grups de civils, dones, infants i gent gran, que van ser acollits en centres d'internament per a refugiats del centre de França, especialment a Clermont-Ferrand (Puy de Dôme), Decazeville i Rodez (Aveyron). En aquests centres es trobaran gent d'Anàs, Estaon, Ribera de Cardós, Lladorre i Tavascan, entre d'altres.

Finalment, cap al 12 de febrer de 1939, les unitats del Batallón de Montaña Pirenaico, acantonades a Campirme, la vall de Cardós i la vall Ferrera, van començar també a replegar-se cap a França per Tavascan.

EVASIÓ

DE 1940 A 1944 PROP DE 90.000 PERSONES PASSAREN ELS PIRINEUS FUGINT DE L'EUROPA NAZI

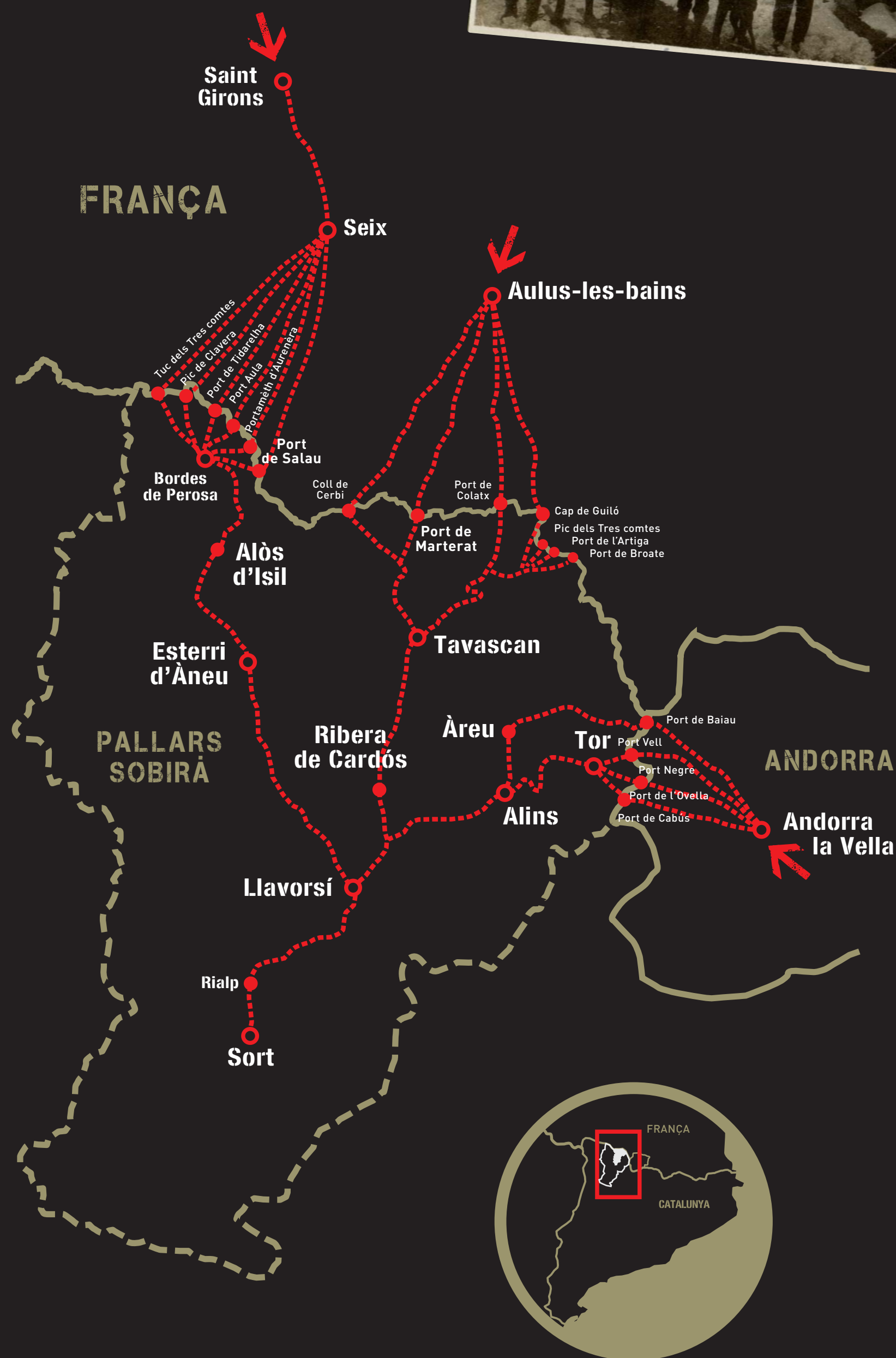
La capçalera de la vall de Cardós té uns 25 km de línia de frontera d'alta muntanya amb França. La comunicació entre ambdues bandes de la frontera s'estableix des de Tavascan, a través dels dos ports principals: Marterat o Tavascan, i Guiló o Aulus. El primer port comunica amb la vall del riu Alet o d'Ustou, a través del poble de Saint Lizier d'Ustou, i el segon, amb la vall del Garbet, al nucli d'Aulus-les-Bains.

Aquests camins transfronterers, que ja havien servit per a l'exili republicà, van ser de nou transitats, però aquest cop de nord a sud. Entre els anys 1940 i 1944, hi van passar centenars de persones que fugien de l'Europa ocupada pels nazis, bé per salvar la vida o bé per incorporar-se als exèrcits aliats.

Aquest trànsit de persones va ser general a tot el Pirineu i es calcula que van passar a Espanya prop de 90.000 persones, de les quals unes 50.000 van ser detingudes en el pas clandestí de la frontera. Els candidats a l'evasió havien de superar els controls de la Gendarmeria, i a partir del novembre de 1942 els dels guardes fronterers alemanys, que van tancar la frontera dels Pirineus a partir de l'ocupació total de França. L'objectiu era evitar les evasions de persones que es poguessin sumar a les forces aliades, especialment dels aviadors aliats que eren abatuts sobre França i altres països. També es volia evitar la fugida dels joves francesos que eren obligats a anar a treballar a Alemanya. Finalment, es pretenia dificultar

les evasions de la població jueva de mitja Europa, que intentava salvar-se de l'extermini al qual havia estat sentenciada.

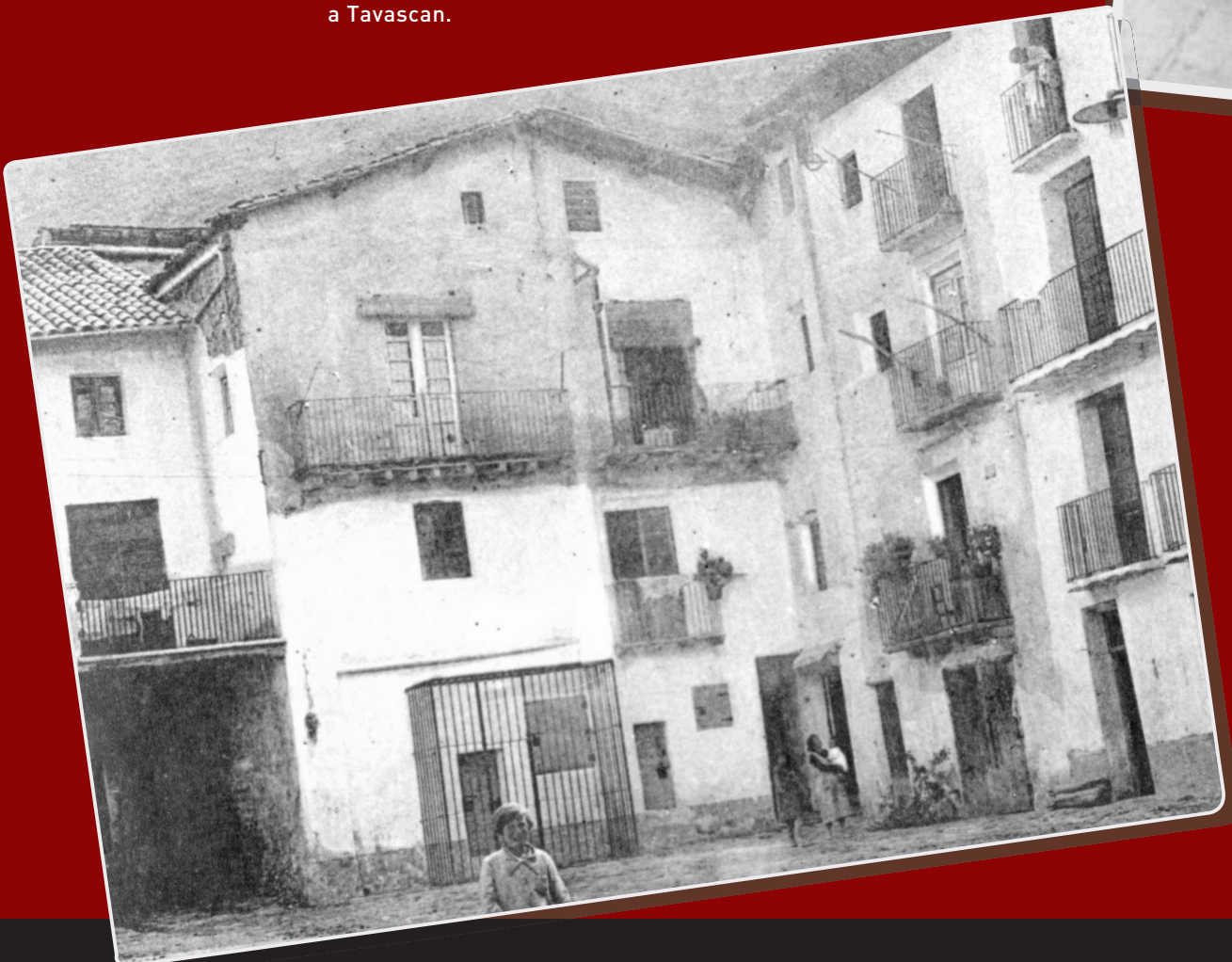
Les evasions que es van produir vers la vall de Cardós van tenir, però, unes característiques especials. Com a tot el Pirineu, s'hi documenten fugides de persones o grups que es van aventurar a passar sense guies ni cap coneixement especial del territori. També hi van actuar guies o passeurs, per compte d'organitzacions clandestines d'evasió, com per exemple el famós Jean Bénazet, àlies Piston, de Varilhès (Arieja). La nota especial va ser, però, l'existència des de 1942 d'un centre de residència vigilat per a jueus a Aulus-les-Bains, a només 7 Km en línia recta de la frontera.

1940-1944
RUTES EVADITS
SEGONA GUERRA MUNDIAL

- 1. Vista d'Aulus-les-Bains (Arieja)
- 2. Refugiats belgues apressats a Tavascan el Nadal de 1942 passejant per Madrid després de sortir del camp de concentració de Miranda de Ebro (Burgos).
- 3. La presó de Sort a mitjans dels anys quaranta del segle XX.
- 4. Carta d'identitat d'un refugià francès detingut a Tavascan.

ELS JUEUS D'AULUS-LES-BAINS

A tot Europa els balnearis eren buits, després d'anys de crisi des de 1929, i l'esclat de la Segona Guerra Mundial. **A l'Espanya de Franco els grans hotels dels balnearis van servir per recloure, especialment a partir de 1943, vigilats per la Guàrdia Civil, els refugiats estrangers, fugitius dels nazis.** A França, el Govern col·laboracionista de Vichy els va utilitzar per dur a terme les seves pròpies polítiques de segregació de la població jueva. La localitat d'Aulus, de tan sols 400 habitants, amb grans hotels buits, i amagada al final d'una vall limitrofa amb la vall de Cardós, va servir per aïllar i vigilar 586 jueus. Alguns eren francesos, però la majoria

havien arribat a França a partir de 1939, quan escapaven de les conquestes territorials dels nazis. Eren de 18 nacionalitats diferents, tot i que hi predominaven els d'origen polonès, belga i holandès.

Durant l'estiu de 1942 es van produir diverses ràtzies i el 26 d'agost la policia francesa va detenir un total de 91 jueus, que van ser enviats al camp d'extermini d'Auschwitz. La resta, en gran part, es van amagar per les muntanyes dels voltants d'Aulus. Molts van aconseguir fugir i camuflar-se en altres regions de França; d'altres, acompanyats de ramaders d'Aulus, bons coneixedors de la muntanya,

van poder marxar cap a Espanya. El camí sovint es dirigia cap al port de Guiló, l'estany de Romeu, el pla de Boavi, on acostumaven a ser detinguts per la Guàrdia Civil de Tavascan.

De Tavascan eren transferits a la petita presó de Sort, avui museu memorial dels evadits del feixisme durant la Segona Guerra Mundial. Els homes continuaven detinguts vers Lleida i el camp de concentració de Miranda de Ebro. Les dones, infants i vells eren rescatats per organitzacions nord-americanes d'ajuda als refugiats. Per aconseguir la llibertat, el camí havia de continuar més enllà de l'Espanya de Franco.

Esteles d'homenatge als jueus internats a Aulus-les-Bains durant la Segona Guerra Mundial

